

ספר תפארת ישראל פרק ח

התורה אסרה מאכלות האסורות מפני שהם מולידים מזג רע. וכן נתנו טעם בדם ובחלב, וכמו שכלם הם מולידים מזג רע. וכל הדברים האלו אין בהם ממש לענון אסור שלהם.

ובפרק אמר להם הממונה (יומא לט א), "ונטמתם במ" (ויקרא יא, מג), תנא רבי ישמעאל, עבירה מטמטם לבו של אדם, שנאמר (שם) "אל תטמאו בהם ונטמתם במ", אל תקרא 'ונטמתם', אלא 'ונטמטם בהם'. הרי כי לא אמרו רק עבירה מטמטם לבו של אדם. ואמר כי הטמטום הזה מצד עבירה, כי מפני שעבר המצוה, אשר ראוי לאדם מצד אשר נפשו נפש אלהית כמו שאמרנו, ולכך העבירה מטמטם לבו של אדם, אבל אין זה מצד הטבע של השרצים. ואם כי האמת הוא שכל הדברים האסורים מולידים מזג רע, אין זה טעם האסור. רק כי מה שאסרה התורה אותם, בזה נראה כי הם דברים יש בהם שנוי, ויוצאים מכלל שאר המאכלים שהם טהורים. ובשביל השנוי שבהם ימשך אחריהם טבע זר משונה גם כן, וכמו שכתבנו זה גם כן למעלה. אבל אין זה טעם באיסור והיתר, שאם כן היתה התורה ספר רפואות או ספר הטבע. וכאשר השיב רבי יוחנן בן זכאי לגוי

התבאר לך כי התורה היא צרוף וזכוך נפש האדם. ובמדרש (במדב"ר יט, ח), שאל גוי אחד את רבי יוחנן בן זכאי, אילן עובדיא דאתון עבדין נראים כמין כשפים. אתם מביאים פרה ושורפים אותה (במדבר יט, ה), וכותשין אותה ונוטלין את אפרה, ואחד מכם מטמא למת, מזין עליו שנים ושלושה טיפין, ואתם אומרים לו 'טהרת'. אמר לו, נכנס בכ רוח חזוית מימך, אמר לו לא. ראית אדם שנכנסה בו רוח חזוית, אמר לו הן. אמר לו ומה אתם עושים. אמר לו מביאים עיקרים ומעשנין תחתיו, ומרביצין עליה מים, והיא בורחת. אמר לו ישמעו אזניך מה שאתה מוציא מפיך. כך הרוח הזה רוח טומאה, דכתיב (זכריה יג, ב) וגם את ה"נביאים ורוח הטומאה אעביר מן הארץ", מזין עליו והוא בורח. לאחר שיעצא, אמרו לו תלמידיו, לזה דחית בקנה, לנו מה אתה אומר. אמר להם חייכם, לא המת מטמא, ולא המים מטהרים, אלא אמר הקדוש ברוך הוא חקה חקקתי, גזירה גזרתי, אי אתה רשאי לעבור גזרותי, דכתיב (במדבר יט, ב) "זאת חקת התורה", עד כאן. הנה רבי יוחנן בן זכאי השיב לגוי, כי מצות התורה הם תועלת בעצמם, על דרך זה שאמר כי פרה אדומה היא מעברת רוח הטומאה. וכמו שחשבו קצת בני אדם, כי

כי מצות פרה אדומה על דרך זה, והיא כמו פעולות הטבע או סגולה מן הסגולות, אמרו לו 'לזה דחיתו בקנה', לומר לו כי מצות התורה על דרך זה.

אבל אנו, שאנו יודעים כי אין מצות התורה על דרך זה, אם כן מה אתה אומר לנו. והשיב, 'חייכם שאין המת מטמא ואין המים מטהרים'. פירוש, כי אין בטבע שיהיה המת מטמא או שיהיו המים מטהרים. שאין כאן דבר טבעי במצוה זאת, רק גזרה גזרתי, אי אתה רשאי לעבור עליה.

והפירוש הוא, כי הכל מצד הסדר שנתן השם יתברך לנו מצוה שכלית, מתחייב כך. ובשביל כך המת מטמא אל האדם, והמים מטהרים אליו, והכל מחייב החכמה – היא התורה – שנתן השם יתברך לאדם. אבל שיהיה דבר זה טבעי, דבר זה אינו. רק כי כך הסדר של השם יתברך לאדם בחכמתו, ומצד החוק שהוא שייך לאדם, המת מטמא והמים מטהרים.. ומפני כך אין להרהר אחר זה, כי "עמוק עמוק מי ימצאנו" (קהלת ז, כד). כי אין התורה טבעית. שאילו היתה התורה טבעית, היה זה קשיא מה ענין הטומאה והטהרה. אבל אין זה דבר טבעי כלל, רק הוא סדר שכלי. ואם כי אינו יודע ואינו מבין ענין החוק הזה, הלא התורה לא ניתנה רק לערף הבריות (ב"ר מד,

א), והצירוף הזה הוא לאדם בין יודע טעם של מצוה או לא ידע, רק כאשר מעשיו הם נמשכים אחר הסדר השכלי מה שראוי לו, ובזה מעשיו כמו שראוי לפי השכלי, והא צירוף חכוך נפשו מן הטבעי, כמו שהתבאר. כי התורה היא סדר השכלי אשר ראוי לאדם במה שהוא אדם. ועל ידי המצות דבק בשכלי, ועל ידי זה דבק בו יתברך. וזהו דכתיב (במדבר יט, ב) "זאת חקת התורה וגו'". וכבר אמרנו, שאף אם אין ידוע לנו טעם וסבה על כל דבר ודבר שנמצא באדם למה הוא כך, מכל מקום ידוע לנו שאין דבר אחד לבטלה. וכך סדר השם יתברך בחכמתו כל הנבראים עליונים ותחתונים. וכן ענין המצות למה הם כך; בודאי ידענו שכך נותן הסדר שסדר השם יתברך התורה, וכך מתחייב ממנו. ולכך אין לשאול על טעם המצות למה הם כך, כי כך גזר השם יתברך הסדר לפי חכמתו, ואין דבר אחד לבטלה, וכך חקק השם יתברך. והאדם העושה והשומר הסדר הזה אשר סדר השם יתברך, דבר זה צירוף וזכוך נפש האדם. כי על ידי עשיית המצות, שהם הסדר השכלי, הוא דבק בשכלי, ועל ידי זה דבק בו יתברך. והעובר על המצות, הוא יוצא מן הסדר השכלי שסדר השם יתברך. וכל אשר יוצא מן הסדר, מביא לו זה אבוד הנפש לגמרי.

ולפיכך כל מי שנותן במצות טעם על פי הטבע, לומר כי לכך אסרה תורה חזיר (ויקרא יא, ז – ח), מפני שהוא מוליד בגוף מזג רע, וכן הוא בודאי האמת. וכן נתנו טעם באיסור חלב, שהוא מוליד מזג רע, וכן בדם. ומכל שכן בשקצים ובעופות הטמאות, כולם נתנו טעם על פי הטבע. וכאילו היתה התורה ספר מספרי הרפואות או ספר הטבע, חס ושלום לומר כך. ואם היה הדבר כמו שאמרו הם, הרי אמרו בפרקא קמא דחולין (יז א), "ובתים מלאים כל טוב" (דברים ו, יא), אמר רבי ירמיה אמר רב, כתלי דחזירי התיר להם. ואם שורש האסור בשביל מזג רע, האסור להיכן הלך. וכן חלב, אם מזגו רע, אם כן בן פקוע למה חלבו מותר, כדאיתא בפרק (גיד הנשה) [בהמה מקשה] (חולין עד א), מה טעם בזה. וכן אם אסר השחיטה שלא נתאכזר, למה התירה התורה בן פקוע בלא שחיטה (שם). לכך אין ראוי לומר כך. ואף אמנם כי האמת הוא כי כל אלו יש בהם מזג רע, דבר זה ימשך בודאי במה שיש בהם שנוי רע גם כן. אבל אין זה עיקר טעם המצוה, רק שאינם ראויים אל האדם כפי הסדר אשר סדר השם יתברך, לכך הרחיקה אותם. ולפעמים לא הרחיקה התורה. וזה אשר הבטיח השם יתברך "ואכלת את כל העמים", לא היה ראוי הרחקה, מצד שעתה ראוי שיהיה מקוים (דברים ו, יא) "ובתים

מלאים כל טוב", ולפיכך לא הרחיקה התורה דברים אלו. וכמו שהתורה אסרה כאשר היה ראוי לאסור לפי הסדר השכלי, כך התורה התירה אותנו כאשר הוא להתיר. והכל לפי השכל אשר ראוי שיהיה בו הנהגת האדם.

וזה אמרם ז"ל (תו"כ ויקרא כ, כו), 'לא יאמר האדם אי אפשי בבשר חזיר, אי אפשי בדבר פלוני. אלא אפשי, ומה אעשה שאבי שבשמים גזר עלי'. הורו בזה שאין לומר כי התורה היא טבעית. שאם היתה טבעית, לא היה בה קבול שכר אלהי על דבר שהוא טבעי. ולכך יאמר 'אפשי' מצד הטבע, רק השם יתברך גזר עלי בחכמתו מה שאין ראוי אל האדם ומיוחד בו נפשו.

ואם יאמר האדם, למה נותן הסדר השכלי שיעשה האדם אלו המצות. בודאי מצות שנדע טעמם, כמו מצות צדקה (דברים טו, ח), ותפלה, ומצות כבוד אב ואם (שמות כ, יב), והרחקת גנבה וגזלה (ויקרא יט, יא – יג), דבר זה יש לומר כי ראוי שיהיה האדם מיוחד במעשים אלו, כי הם ראויים לאדם. אבל המצות שאין טעמם ידוע ונגלה, הלא הם ידועים למשה ולשאר חכמים לפי מעלתם ומדרגתם. עד שכל המצות הם לפי

סדר השכלי ראויים לאדם, ולכך הם מזכים ומצרפים את נפשו עד שהיא צרופה וזכה.

והתבאר לך בירור הדברים מה שאמר (רבי יוחנן) כי לא המת מטמא, והפרה מטהר טמאים. כלומר שאין זה דבר טבעי למת שהוא מטמא, ודבר טבעי למי הנדה שהוא מטהר. רק השם יתברך חקק וסדר לאדם מעשיו כפי מה שחייב השכל, שכך יקח לטהרתו, אבל אינו דבר טבעי, רק הכל שכל אלהי. ואל

האדם הוא חוק וגזרה כאשר אינו עומד על טעם המצוה, שהוא שכל אלהי. וכך הם כל המצות, שהם שכל אלהי, ולא שכל אדם. ולפיכך האדם אשר יש לו נפש אלקית, והיא עומדת בחומר, על ידי מצות השכליות האלקיות – כאשר הוא דבק בהם ועושה אותם – הוא דבק בו יתברך, ומוציאים את נפשו מן הטבע. ואף שלא ידע טעם המצוה, הלא כאשר הוא עושה המצוה, ודבק במצוה שהיא השכל אלהי, נדבק בו יתברך. והבן בדברים האלו, ודי בזה.

תפארת ישראל פרק ז:

ודע עוד, כי הגרעין אשר נזרע באדמה, הוא מוציא אילן ופירות ועלין והענפים. והעלין והפירות הם בצורה מיוחדת, שראוי אל הגרעין מצד טבעו המיוחד לו. ואל תאמר שאם היה מוציא הענפים והעלין בצורה אחרת, שהיה זה רע, רק כי כך גזר הטבע של הגרעין. ובצורה זאת התאר הזה יוצא הגרעין הזה אל הפעל הגמור, והוא בשלמות כאשר מוציא העלין והפירות, כפי מה שראוי אל טבע הגרעין. וכמו כן עצמו הנפש, שהיא מלמעלה, היא זכה וטהורה, וניתנה בגוף האדם למטה. וצריך שיוציא אותה אל הפועל, כמו שהגרעין יוצא אל הפעל מן האדמה שנזרע בו. והיא יוצאת

אל הפעל כפי מה שראוי לנפש. וכאשר יוצאת הנפש אל הפעל היא בשלמות, ומצד השלמות שלה היא דבקה למעלה עם ה', כמו שהיא באה מלמעלה.

רק כי זהו ההפרש; כי האילן, הוצאת תואר הענפים והעלין וצורת הפירות, הכל הוא טבעי. אבל האדם, הכל מצד הנפש. כי אין מעלתו האחרונה טבעית כלל, רק יש לאדם נפש אלהית מיוחדת. וכפי נפשו האלהית, נתן לו גם כן מצות מיוחדות אשר ראויים לו. ולכך נתן לו השם יתברך התורה, והיא בלתי טבעית, ועל ידה יצא אדם לפעל השלמות, כמו שיצא

האילן לפעל השלמות. והוא אשר
רמז הכתוב (דברים כ, יט) "כי
האדם עץ השדה", כמו שנתבאר
במקום אחר. וכמו שבאילן הוצאת
הענפים והפירות שלו לערף את טבעו
כאשר ראוי, ואם לא היה מוציא
הענפים והעלין וצורת הפרי בודאי
היה מקולקל, כאשר ראינו שאינו
מוציא שלמות אל הפעל. כך הוא
דבר זה; אם לא היה מוציא פעולת
המצות אל הפעל, היה נשאר בכח
מוטבע בחומר, ודבר זה קלקול אליו,
כאשר נפשו מלמעלה, והוא מוטבע
בגוף, אם כן הנפש הוא נשאר בכח.
ועריך שתצא נפשו אל הפעל מן
החמרות, ואין זה רק על ידי מצות
אלקיות, כמו שיצא לפעל זרע הנטוע
בארץ, ודבר זה צירוף נפשו כאשר
יוצאת לפעל.